

Razlike u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u Zagreb

Horčićka, Helena

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:827614>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Preddiplomski sveučilišni studij sociologije
(dvopredmetni)

Helena Horčićka

**Razlike u kulturnoj i društvenoj participaciji između
studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u
Zagrebu**

Završni rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

**Razlike u kulturnoj i društvenoj participaciji između
studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u
Zagrebu**

Završni rad

Student/ica:

Helena Horčička

Mentor/ica:

izv. prof. dr.sc. Željka Tonković

Zadar, 2024.

Izjava o čestitosti

Ja, **Helena Horčička**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Razlike u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u Zagrebu** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Ciljevi i svrha	7
3. Teorijska koncepcija rada	8
3.1. <i>Definiranje kulturnog kapitala</i>	8
3.2. <i>Kulturni omnivori</i>	9
3.3. <i>Kulturna potrošnja – posjećivanje kulturnih sadržaja</i>	11
4. Istraživačka pitanja i hipoteze	13
4.1. <i>Istraživačka pitanja</i>	13
4.2. <i>Hipoteze</i>	13
5. Metodologija istraživanja	14
6. Rezultati istraživanja	15
6.1. <i>Sociodemografska obilježja ispitanika</i>	15
6.2. <i>Ekonomski i kulturni kapital studenata</i>	16
6.3. <i>Kulturna i društvena participacija studenata</i>	18
6.4. <i>Posjećivanje mjesta i sadržaja</i>	19
6.5. <i>Testiranje hipoteza</i>	23
7. Rasprava	29
8. Zaključak	31
9. Prilozi	33
10. Literatura	38

Razlike u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Sažetak

U ovom radu istražuje se društvena i kulturna participacija studenata i studentica Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u Zagrebu, s posebnim naglaskom na utjecaj mjesta studiranja, spola, imovinskog stanja i obrazovanje roditelja. Istraživanje je provedeno putem anketnog upitnika na uzorku od 225 studenata. Polazeći od Bourdieuove teorije kulturnog kapitala, koja je u isto vrijeme korištena u interpretaciji rezultata, a koja razlikuje ekonomski, socijalni i kulturni kapital, rad preispituje kako ovi faktori djeluju u suvremenom, fluidnijem društvenom kontekstu. Analiza rezultata pokazuje da se studenti ne razlikuju po kulturnoj potrošnji ovisno o mjestu studiranja, bez obzira što je Zagreb s većom stopom urbanizacije bogatiji kulturnim sadržajima od Zadra. Dok razlika između studenata i studentica u posjećivanju kulturnih sadržaja nema, osim u razlikama društvene participacije kao što su sportska događanja, pub kvizovi i sl. S druge strane, imovinsko stanje i obrazovanje roditelja djelomično je značajno u društvenoj i kulturnoj participaciji mladih. Ovi rezultati doprinose boljem razumijevanju kulturne participacije u studentskoj populaciji, te ukazuju na važnost urbanog konteksta i rodni razlika u razumijevanju društvene participacije mladih.

Ključne riječi: društvena participacija, kulturna participacija, studenti

Differences in cultural and social participation between students of the University of Zadar and the Faculty of humanities and social sciences in Zagreb

Summary

This thesis explores the social and cultural participation of students from the University of Zadar and the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, with a particular focus on the influence of the place of study, gender, financial status and parental education. The research was conducted through a survey on a sample of 225 students. Drawing on Bourdieu's theory of cultural capital, which was also used in the interpretation of the results and distinguishes between economic, social, and cultural capital, the paper examines how these factors function in a contemporary, more fluid social context. The analysis of these results shows that the place of study is not associated with cultural consumption, despite Zagreb having higher rate of urbanization and richer cultural offerings compared to Zadar. While there is no difference between male and female student sin attending cultural events, differences in social participatio, such as sports events, pub quizzes, etc., are evident. On the other hand, financial status and parental education are somewhat significant in the social and cultural participation of young people. These findings contribute to a better understanding of cultural participation among student population and highlight the importance of the urban context and gender differences in understanding the social participation of youth.

Key words: social participation, cultural participation, students

1. Uvod

Važan aspekt svakodnevnog života i društvenog angažmana mladih jest upravo kulturna potrošnja i aktivnosti koje se odnose na posjećivanje različitih kulturnih mjesta i sadržaja. Istraživanja koja su istaknuta u ovome radu ciljaju razumjeti razlike u kulturnoj potrošnji između studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu i studenata Sveučilišta u Zadru. Kako bi se utvrdile određene razlike, postavljena su pitanja u ovom istraživanju usmjerena na identifikaciju potencijalnih razlika u kulturnoj potrošnji na temelju lokacije studiranja, spola, imovinskog stanja te obrazovanje roditelja. U radu se također nastoji ispitati društvena participacija studenata, odnosno njihovo sudjelovanje u različitim praksama društvenog života.

Ključnu ulogu u oblikovanju kulturnog kapitala pojedinaca imaju kulturna potrošnja, društvena participacija, te aktivnosti koje su ujedno povezane s kulturnim sadržajem. Bourdieu (2011) naglašava da kapital općenito dijelimo na tri tipa: ekonomski, socijalni i kulturni. U okviru kulturnog kapitala razlikuju s tri oblika: utjelovljeni, objektivirani i institucionalizirani. Kulturni kapital obuhvaća naslijeđene i stečene kulturne kompetencije pojedinaca kroz vrijeme. Ova istraživanja prepoznaju važnost kulturnog kapitala u razumijevanju kulturnih preferencija i društvenih aktivnosti mladih.

Uzimajući u obzir teorijski okvir Bourdieua (2011), prvi cilj ovog istraživanja jest ispitati postoji li statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata Filozofskog fakulteta i studenata Sveučilišta u Zadru, s obzirom na njihovo mjesto studiranja. Na temelju prijašnjih provedenih istraživanja, vidljivo je da lokacija studiranja može značajno utjecati na dostupnost kulturnih sadržaja i potrošnju, gdje gradovi kao što je Zagreb nude veći spektar kulturnih aktivnosti (Tonković, Marcelić, Krolo, 2017), te time utječe na kulturnu i društvenu participaciju studenata.

Drugo istraživačko pitanje ispituje povezanost između spola i kulturne potrošnje. Prema provedenim istraživanjima, spol može imati utjecaj na kulturnu potrošnju, pri čemu se često primjećuje da žene pokazuju veću tendenciju posjećivanju kulturnih sadržaja kao što su muzeji i kazališta (Falk i Katz-Gerro, 2015).

Nadalje, treće istraživačko pitanje usmjereno je na ispitivanje utjecaja imovinskog stanja na kulturnu i društvenu participaciju studenata. Prethodna istraživanja sugeriraju da

imovinsko stanje ne mora nužno utjecati na kulturnu potrošnju, budući da kulturna potrošnja može biti odvojena od socioekonomske pozicije (Tonković, Krolo, Marčelić, 2014).

Zadnje i konačno istraživačko pitanje usmjereno je na utjecaj obrazovanja roditelja na kulturnu i društvenu participaciju studenata. Iako se obrazovanje roditelja često smatra važnim faktorom u stvaranju kulturnog kapitala, određena prethodna istraživanja sugeriraju da to možda i nije presudan faktor u kulturnoj potrošnji mladih (Krolo, Marčelić, Tonković, 2016).

Ovo istraživanje koristit će kvantitativnu metodologiju prikupljanja podataka kako bi se analizirale razlike između studenata i studentica sveučilišta u Zadru i Zagrebu u pogledu na njihove kulturne potrošnje i društvene participacije. Analizom prikupljenih podataka, pokušat ćemo potvrditi ili negirati postavljene hipoteze, te pridonijeti boljem razumijevanju društvene participacije i aktivnosti mladih u Hrvatskoj.

2. Ciljevi i svrha

U ovome radu cilj je istražiti postoji li razlika između studenta Filozofskog fakulteta u Zagrebu i studenata Sveučilišta u Zadru u kulturnoj i društvenoj participaciji.

1. Utvrditi postoji li razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Sveučilišta u Zadru s obzirom na mjesto studiranja.
2. Ispitati postoji li razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji s obzirom na imovinsko stanje studenata.
3. Utvrditi postoji li razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji s obzirom na spol.
4. Utvrditi postoji li razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji s obzirom na obrazovanje roditelja.

3. Teorijska koncepcija rada

3.1. Definiranje kulturnog kapitala

Prilikom pozicioniranja aktera u društveni prostor potrebno je razmotriti o kojem obliku kapitala je riječ. Naime, kapital koji pojedinci posjeduju dijeli se na ekonomski, socijalni i kulturni koji se potom još dijeli na utjelovljeni, objektivizirani i institucionalizirani kapital (Bourdieu, 2011). Pod utjelovljenim kulturnim kapitalom svrstavamo sve „naslijeđene te svjesnim naporom stečene kulturne kompetencije koje pojedinac s vremenom ostvaruje“ (Bourdieu, 1984:70). Ovdje vidimo važnost prijenosa kao procesa koji omogućuje djeci iz obitelji s visokopozicioniranim statusom usvajanje visokog kulturnog kapitala. Objektivirani kapital označava fizičko posjedovanje kulturnih umjetnina, pri čemu je i prijenos materijalne naravi. Institucionalizirani oblik formulira promatrajući akademske kvalifikacije. Dobitak akademske titule implicira postojanje kulturne vještine koja je akreditirana unutar akademskoga sustava koristeći njegovu moć kao institucija.

Kapital u obliku u kojem ga Bourdieu shvaća nije statičan, već ima protočnost što mu donosi mogućnost konverzije. Pritom je bitno za napomenuti kako svaki od tih tri kapitala može poslužiti za nadogradnju ili proširivanje nekog od drugih dvoje. „Pod odgovarajućim uvjetima, kulturni kapital može biti ‘unovčen’ za ekonomsku dobit (prvenstveno stjecanjem formalne obrazovne iskaznice ili kvalifikacije); jednako tako, ekonomski kapital može se koristiti za kupnju izgleda ili možda furnira kulturnih kompetencija“ (Emmison, 2003:226). No, u tim objektivnim strukturama pronalazimo nejednaku distribuciju prethodno spomenutih tipova kapitala. Štoviše, Bourdieu (2011) klasu konstruira govoreći o akterima koji dijele slične objektivne mogućnosti, odnosno vrste kapitala te subjektivne dispozicije kao što je kulturni ukus. Također ističe isprepletenost klase s profesionalnim zanimanjem kao pokazateljem klasnog statusa. S obzirom na utemeljene mehanizme koji propisuju pristup društveno priznatim položajima, položaj koji pojedinac zauzima unutar odnosa proizvodnje uvjetuje razvoj habitusa.

Bourdieu (2011) ističe kako dominantna klasa konstruira zaseban prostor autonomnog djelovanja. Budući da govorimo o raspodjeli unutar jedne klase pretpostavka bi bila da se sve diskrepancije povezane s kapitalom pritom neutraliziraju. No, ipak to nije slučaj. Do distinkcija dolazi usred starine u pripadnosti klasi. Drugim riječima, ako ste rođeni u dominantnoj klasi, onda ste svoj kapital stekli socijalizacijom s obitelji gdje ste od rane dobi izloženi visoko

pozicioniranim ljudima te rijetkim i uglađenim predstavama. Građa tog prostora regulirana je kapitalom koji je različito distribuiran među njegovim članovima. Položaj koji će određeni akter zauzimati unutar prostora svog djelovanja ovisi o težini ekonomskog i kulturnog kapitala koje pojedinac donosi te o njegovoj društvenoj putanji, te i stupnju društvene participacije. Stoga iako se pojedinci možda nalaze u obujmu gotovo jednakog kulturnog kapitala, zahvaljujući načinu na koji su stekli taj kulturni kapital, njihove estetičke dispozicije će se uvelike razlikovati. Te nijanse postaju osjetne prilikom promatranja kako se oni očituju u odnosu na legitimnu kulturu te u njihovim izborima vezanim uz svakodnevicu. Čime Bourdieu zapravo ukazuje na utjecaj koji kulturni kapital i pripadajuća estetska dispozicija imaju na diversifikaciju, odnosno zatvaranje društvenih skupina, kao i na reprodukciju društvenih nejednakosti. No, bilo kako gledano jasno je riječ o prijenosima koji uglavnom ostaju ograničeni na područje visoke kulture (Emmison, 2003).

3.2. Kulturni omnivori

Istraživanja koja su kao polazište imala teoriju homologije u glavnom fokusu su imala razlike između legitimnog ili profinjenog (highbrow) i priprostog (lowbrow) ukusa, vodeći se pritom Bourdieuovim konceptom kulturne homogenosti. Takva istraživanja su adresirala isprepletenost visokog društvenog statusa i postojanja afiniteta prema potrošnji kulturnih proizvoda visoke simboličke vrijednosti. Postmoderna teorija ili teorija individualizacije naglašava fragmentiranost suvremenoga kulturnog života, čime se gubi legitimiranje visoke kulture u Bourdieuovskom smislu jer klasa prestaje biti dominantna odrednica životnog stila. Naglasak prelazi na odrednice kao što su dob, spol, etničnost i slično (Bourdieu, 1983, prema Krolo, Marčelić, Tonković, 2016). Također iz perspektive kulturnih omnivora i univora dolazi kritika o razlici između "profinjenog" i "priprostog" ukusa. Stoga najnovija istraživanja u ovom području imaju za cilj proučiti širok raspon potrošačkih stilova i srodstva u različitim kulturnim djelatnostima (Bourdieu, 1983, prema Tonković, Marčelić, Krolo, 2014). 'Svejedi' se obično percipiraju dobro obrazovan i dobro situiran, tolerantni pojedinci koji su zainteresirani u istraživanju različitih kulturnih sfera i kulturni stilovi' (Radošinska, 2017:102). Emmison (2003) navodi da u različitim nacionalnim kontekstima postoje dokazi o tome da se kulturni repertoari, koji su nekada bili rezervirani za nositelje visokih kulturnih tradicija, sve više diversificiraju i postaju inkluzivni. Ova promjena može održavati šire društvene i kulturne dinamike koje utječu na dostupnost i pristup različitim kulturnim praksama .

Teoriju kulturnih omnivora uvode Peterson i Kern (1996), koji ističu kako suvremeni potrošači kulture sve više prelaze granice visokih i popularnih kulturnih oblika. Emmison (2003) pruža dodatni uvid ove teorije koristeći koncept kulturne mobilnosti, koja se odnosi na širu konfiguraciju elemenata unutar ekonomske, društvene i kulturne sfere ljudskih života. Suvremena kultura sa sobom je donijela popularizaciju i omasovljenje kulture što je, u skladu s teorijom omnivora (svejeda) i univora (jednojeda), omogućilo participaciju širem spektru klasa. Klasna razlika uglavnom se očituje u širini kulturnog repertoara više klase, pri čemu niža klasa više gravitira konzumiranju užeg spektra kulturnih proizvoda. Moguće objašnjenje za porast inkluzivnosti kulturne scene može biti eroziju tradicionalnih hijerarhijskih kulturnih vrijednosti kao jednom od ključnih karakteristika postmodernosti. Transformacije koje su zadesile kulturnu proizvodnju, pritom prvenstveno govorimo o diverzifikaciji i industrijalizaciji, rezultirale su porastom raznovrsnosti umjetničkih stilova, kao i individualizacijom umjetničkih preferencija. Izbljeđivanje granice "visoke" i "niske" kulture dovelo je do stvaranja novog hibridnog kulturnog oblika (Tonković, Marčelić, Krolo, 2014).

U složenom, sve fluidnijem društvenom svijetu, gdje posjedovanje kulturnog kapitala nije više samo po sebi razumljivo, otvorenost i fleksibilnost postaju vještine koje je neophodno posjedovati. Stoga omnivori sa svojom univerzalnošću ukusa imaju predispozicije prijeko potrebne za uspjeh u današnjem društvu. Tako primjerice, DiMaggio govori o pojavi „velike, dobro obrazovane, zemljopisno pokretne više srednje klase, s oslabljenim vezama za mjesto i složenom strukturom uloga koja olakšava i nagrađuje sudjelovanje u više kulturnih tradicija“ (DiMaggio, 1991: 144 prema Emmison, 2003: 227). Mlađe generacije iskazuju potrošnju popularne kulture radi nje same. Zapravo, interakcija s novim medijskim oblicima, poput videoigara, društvenih medija i usluga streaminga glazbe, prepoznata je kao bitan distinktivni element za spoznavanje društvenih razlika unutar i između klasa. To znači da je za spoznavanje društvenih i međugeneracijskih razlika potrebno sagledati i način konzumacije. U principu mladi iskazuju karakteristike kulturnog svejedstva, prelazeći na otvorenije i svjesnije pokazivanje kulturnih sposobnosti. No i dalje se nagađa oko pitanja toga koliko ti kulturni ukusi ili novi kulturni kapital pomažu mladima u stjecanju društvenih i ekonomskih mogućnosti (Webster, 2020).

3.3. Kulturna potrošnja – posjećivanje kulturnih sadržaja

Kao što je Bourdieu (2011) u svome dijelu „Distinkcija“ tvrdio da su klasa i kulturna potrošnja često povezane na kompleksne načine. Tako su istraživanja nastala nakon Bourdieovih istraživanja dovela do većih korelacija. Prema Katz-Gerru (2011), faktori kao visoko obrazovanje, prihodi, status, prestiž i klasni položaj uveliko utječu na frekvenciju posjećivanja određenih kulturnih sadržaja kao što su muzeji i sl. Dok prema istraživanju koje su proveli Tonković, Krolo, Marčelić (2020), jedan od bitnih faktora kulturne participacije igra uloga razvijenosti mjesta stanovanja, te stupanj urbaniziranosti mjesta. Tako da se u tom slučaju gleda više mogućnost same kulturne participacije, nasuprot socioekonomskih i sociodemografskih obilježja.

Način na koji mladi provode svoje slobodno vrijeme i njihova kulturna potrošnja predstavljaju najbližih indikatora kulturnog kapitala mladih. „Kulturna potrošnja općenito se može definirati kao konzumiranje različitih umjetničkih i kulturnih sadržaja (npr. posjećivanje kazališta, muzeja i koncerata, čitanje knjiga, slušanje glazbe). Osim kulturne potrošnje, u literaturi se često koristi pojam kulturnih preferencija, odnosno ukusa. Za razliku od kulturne potrošnje, koja se ogleda u ponašanju, primjerice kupovini kulturnih dobara ili posjećivanju kulturnih ustanova, kulturni ukus je internaliziran i ogleda se u preferiranju određenih sadržaja, stilova ili žanrova“ (Tonković, Marčelić, Krolo, 2014: 288). Na sličan način istraživanje koje su proveli Mustapić, Milas, Dergić (2022) sugeriraju kako su utjecaji škole i roditelja vrlo ograničeni, te smatraju da se adolescenti oblikuju više po interakcijama vršnjaka i ujedno izbjegavaju tradicionalnu kulturu. Prema njihovim analizama, Internet i društvene mreže pružaju drugačiji tip komunikacije i kulturne participacije koji dosad nije bio u tolikoj mjeri istraživani.

Prema istraživanju koje je provela Ilišin (2007) aktivnosti koje mladi u Hrvatskoj provode u svoje slobodno vrijeme mogu se strukturirati u čak osam obrazaca. Od toga oni koji uključuju glazbene preferencije mladih prikazani su kroz elitni, ruralni i medijski obrazac. Elitni obrazac sastavljen je od aktivnosti asocijativnima s razvijenim kulturnim navikama, kao što su slušanje klasične glazbe te odlasci u kazalište, kino-predstave, koncerte i posjećivanje umjetničkih izložbi. Ovaj obrazac je prakticiran od strane limitiranog broja mladih, među kojima se žene pretežito prepoznaju kao pripadnice obrasca. Riječ je o mladima koji imaju visokoobrazovane kvalifikacije, kao i njihovi očevi te su socijalizirani u većim urbanim

centrima, Istri i Primorju. Protivan pol elitnog obrasca okupiran je mladima „čiji je otac niže obrazovan i koji su i sami završili školu za neko radničko zanimanje, zatim mladi koji su ruralne provenijencije i domicila nastanjeni u Središnjoj Hrvatskoj i Dalmaciji, nezaposleni i oni koji su u braku“ (Ilišin, 2007: 187). Ruralni obrazac uključuje slušanje narodne glazbe i radija, odlasci u crkvu te druženja s rodbinom. Rezultati prikazuju da ga prakticiraju religiozni pojedinci odrasli u ruralnim sredinama Sjeverne i Središnje Hrvatske te Dalmacije, mladi nižeg obrazovanja s očevima sličnog stupnja obrazovanja, najmlađi i žene. Konačno dolazimo do medijskog obrasca koji je pokazao razmjernu raširenost među mladima. On označava aktivnosti poput slušanja rock glazbe, čitanje dnevnih ili tjednih novina, slušanje radija te gledanje televizije i videa. Ovdje možemo istaknuti da „potreba za informiranošću, dopunjena osobitim glazbenim afinitetom, očito razvija s maturacijom, porastom obrazovanja i promijenjenim situacijskim okolnostima“ (Ilišin, 2007: 192).

U posljednje vrijeme pojavile su se kontroverze oko promjena u značenju dokolice u postmodernom društvu, što pokazuje da je razlika između dokolice i drugih područja života sve zamagljenija. Istaknuto je da je slobodno vrijeme sve više fragmentirano i individualizirano, pri čemu razlika između elitne kulture i masovne kulture slabi te se pojavljuju novi sadržaji i stilovi života (Ilišin, 2007). Postoji li sada prevelika raznolikost koja dovodi do gubitka smisla? Upravo ovo pitanje nam pokazuje mogućnost da se krećemo prema društvu bez zacrtanih statusnih skupina, u društvo gdje zamiru specifični način života karakterističnih određenoj društvenoj skupini. Brojnost informacija i obilje slika koja se ne mogu hijerarhijski restrukturirati u sustav povezan s fiksnim društvenim podjelama označava kretanje prema postmodernističkoj potrošačkoj kulturi, gdje je društvena klasifikacija suvišna (Čolić, 2008).

4. Istraživačka pitanja i hipoteze

4.1. Istraživačka pitanja

1. Postoji li statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u Zagrebu s obzirom na mjesto studiranja?
2. Postoji li statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata s obzirom na spol?
3. Postoji li statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata s obzirom na imovinsko stanje?
4. Postoji li statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji studenata s obzirom na obrazovanje roditelja?

4.2. Hipoteze

H1: Postoji statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u Zagrebu s obzirom na mjesto studiranja.

Eurobarometar u Hrvatskoj potvrdio je svojim istraživanjem da postoje statistički značajne povezanosti između indeksa kulturne potrošnje s obzirom na veličinu naselja i regije stanovanja. Istraživanje je pokazalo da naselja koja imaju do 2000 stanovnika i ispitanici u Slavoniji u usporedbi sa Zagrebom gdje prebiva više od 100.000 stanovnika igra ulogu u kulturnoj potrošnji (Tonković, Marčelić, Krolo, 2017). Dok Zadar sa manjim brojem stanovnika nudi i manje kulturnog sadržaja, što utječe na rezultate.

H2: Postoji statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata s obzirom na spol.

Ova pretpostavka temeljena je na istraživanju koje su proveli Falk i Katz-Gerro (2015) u kojemu tvrde da žene imaju veću tendenciju posjećivanja kulturnih sadržaja kao što su muzeji i povijesna mjesta.

H3: Ne postoji statistički značajna povezanost u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata s obzirom na imovinsko stanje.

Prema istraživanju koje su proveli Tonković, Krolo, Marčelić (2014) utvrđeno je da ne postoji povezanost između imovinskog statusa s kulturnim preferencijama, i time imovinsko stanje ne utječe na kulturnu potrošnju.

H4: Ne postoji statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji studenata s obzirom na obrazovanje roditelja.

Institucionalizirani kulturni kapital (obrazovanje roditelja) prema istraživanju koje su proveli Tonković, Krolo, Marčelić (2016) kao samostalni prediktor ne prikazuje se da ima ulogu u kulturnoj potrošnji mladih.

5. Metodologija istraživanja

Za provođenje ovog empirijskog istraživanja, podaci su prikupljeni putem anketnog upitnika. Ispitana su više područja života studenata sa Filozofskog fakulteta u Zagrebu, te Sveučilišta u Zadru, u što je uključeno slobodno vrijeme, glazbene preferencije, samoprocjena imovinskog stanja, sudjelovanje u različitim aktivnostima kao što su sport i posjećivanje kulturnog sadržaja i društvene participacije studenata. Time se nastoji ispitati veza primarno imovinskog stanja i tih spomenutih aspekata kako bi provjerili u kojoj mjeri imovinsko stanje igra ulogu u participaciji studenata na više razina.

Online anketa zatvorenog tipa, koja se provodila u travnju 2020. godine, s već unaprijed ponuđenim odgovorima, distribuirala se putem Facebook stranica i grupa u kojoj su ciljano bili studenti zagrebačkog filozofskog fakulteta i studenti sveučilišta u Zadru. Uzorak čini 225 studenata različitih smjerova preddiplomske i diplomske razine u dobi od 18 do 35 godina što taj uzorak čini neprobabilističkim i prigodnim. Nekoliko ispitanika izostavljeno je iz istraživanja zbog nedostatka ispunjenih traženih informacija, te onih koji nisu ispunjavali uvjete

koje se tražilo pri ispunjavanju anketnog upitnika, te se nisu uzimali u obzir tijekom analize. Anketa se sastojala od nekoliko područja koja su ispitivala prvo demografske pojedinosti, zatim studijske grupe, te u daljnjoj anketi glazbene preferencije koja se sastojala od 26 žanrova glazbe. Zatim se pokušalo prikupiti podatke kojima se ispitivalo preferencija mjesta i sadržaja, zatim sudjelovanje u aktivnostima i programima, te sudjelovanje u sportu.

6. Rezultati istraživanja

6.1. Sociodemografska obilježja ispitanika

Istraživanje je obuhvatilo 225 studenata i studentica, gdje su veći broj ispunjenih anketa odradile studentice. Prema prikupljenim podacima vidljivo je da omjer muških i ženskih studenata nije ravnomjeran. Točnije 158 studentica ispunilo je anketu nasprem 67 studenata. Od uključenih studenata, njih 7 nije navelo svoju dob. Što se tiče raspona godina, minimalni broj godina studenata bilo je 19 do maksimalno 35 godina (Tablica 1).

Tablica 1. Spol ispitanika

Spol	N	%
Muški	67	29,8
Ženski	158	70,2

Provedeno istraživanje fokusiralo se na studente čija je zastupljenost primarno bila društveno-humanističkih studija na oba sveučilišta. Na temelju prikupljenih podataka, omjer studenata sa oba fakulteta bila je relativno ujednačeno raspodijeljena studenata iz Zadra i Zagreba. Točniji omjer studenata koji su sudjelovali u istraživanju iz Zadarskog Sveučilišta jest 53,3%, te sa Filozofskog fakulteta u Zagrebu je 44,8%, dok nekolicina studenata koji nisu specificirali mjesto studiranja je 1.7%. (Tablica 2).

Tablica 2. Mjesto studiranja

Mjesto studiranja	N	%
Zadar	121	53,3
Zagreb	101	44,8
Bez odgovora	4	1,7

Ukupno	225	100
--------	-----	-----

Nadalje, analiziran je omjer ispitanika prema spolu i mjestu studiranja. Skupljeni podaci (Tablica 3) pokazuje da od ukupnog broja studenata koji studiraju u Zadru, 80 je ženskih, a 40 muških ispitanika. Dok od studenata koji studiraju u Zagrebu anketu je ispunilo 25 muških i 76 ženskih ispitanika.

Tablica 3. Omjer prema spolu i mjestu studiranja

Spol	Mjesto studiranja: Zadar		Mjesto studiranja: Zagreb	
	N	%	N	%
Muški	40	33,3	25	24,8
Ženski	80	66,7	76	75,2
Ukupno	120	100	101	100

6.2. Ekonomski i kulturni kapital studenata

Kako bismo ispitali ekonomski status studenata u obzir je uzeto samoprocjenjivanje imovinskog stanja obitelji, točnije ekonomski kapital koji obitelj posjeduje. Sukladno tome, procjenom ukupnog broja knjiga u kućanstvu ispitan je objektivirani kulturni kapital, te je također ispitan institucionalizirani kulturni kapital koji se odražava u obrazovanju roditelja ispitanika.

Samoprocjena imovinskog stanja obitelji ispitanici su imali mogućnost odabira loše, srednje i bolje procjene imovinskog stanja. Većina odgovora težilo je srednjoj procjeni imovinskog stanja. Točnije rečeno za 132 ispitanika (58,6%) prema Tablici 4.

Tablica 4. Samoprocjena imovinskog stanja

	N	%
Loša procjena	27	12,0
Srednja procjena	132	58,6
Bolja procjena	65	28,8

Posjedovanje knjiga u kućanstvu gledamo kao prediktor veće kulturne potrošnje i uz to također i veći kulturni kapital. Prema anketi koju su ispitanici ispunili, vidljivo je da je prosječna količina materijalnog kulturnog kapitala koju obitelj ispitanika posjeduje 23,1% u čijem je kućanstvu do 200 knjiga (Tablica 5).

Tablica 5. Broj knjiga u kućanstvu

Broj knjiga u kućanstvu	%
Više od 400	8,9
201-400	19,1
101-200	23,1
51-100	18,6
26-100	17,8
Do 25	12,0

Pri ispitivanju razine obrazovanja roditelja ispitanika vidljivo je da su većina roditelja završila srednju školu ili fakultet. Manji broj, točnije osmero ispitanika odgovorilo je da su jedan ili oba roditelja završila osnovnu školu. Manji broj očeva (Tablica 6), posjeduje sveučilišnu diplomu ili više obrazovanje naspram majki ispitanika (Tablica 7). U omjerima točniji broj iznosi 39,1% očeva i 32,4% majki. Kod srednjoškolskog obrazovanja, više očeva završilo je srednjoškolsko obrazovanje nego majke. Sljedeći faktor koji je dobar pokazatelj ekonomskog statusa pojedinaca jest zaposlenost koja također omogućuje sudjelovanje u kulturnoj potrošnji pa tako i samu razinu i sudjelovanje u kulturnoj i društvenoj participaciji.

Tablica 6. Obrazovanje oca

Obrazovanje oca	N	%
Osnovna škola i nezavršena osnovna škola	8	3,5

Sekundarno obrazovanje (strukovna srednja škola, gimnazija)	142	63,1
Tercijarno obrazovanje (viša škola, fakultet)	74	32,8

Tablica 7. Obrazovanje majke

Obrazovanje majke	N	%
Osnovna škola i nezavršena osnovna škola	8	3,5
Sekundarno obrazovanje (strukovna srednja škola, gimnazija)	129	57,3
Tercijarno obrazovanje (visa škola, fakultet)	87	38,6

6.3. Kulturna i društvena participacija studenata

Najvažniji dio ovog rada tiče se kulturne i društvene participacije studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu i studenata Sveučilišta u Zadru, gdje se istražuje u kojoj mjeri studenti i studentice sudjeluju u kulturnim i društvenim aktivnostima te shodno tome ostvaruju udio u kulturnoj i društvenoj participaciji. Način na koji se u ovom radu istražuje kulturna i društvena participacija jest putem ankete gdje su ispitanici imali mogućnost biranja odgovora u frekventnosti posjećivanja određenih kulturnih sadržaja kao što su kino, kafići, javna predavanja i slično.

Dosadašnja istraživanja su pokazala kako ne postoji značajna povezanost između imovinskog stanja roditelja i kulturne participacije njihove djece. Prema istraživanju koje su proveli Tonković, Krolo, Marčević (2014) imovinski status, točnije samoprocjenjeni ekonomski status, bio je jedini prediktor koji se nije prikazao kao statistički značajnim u obrascima kulturne potrošnje mladih. Uz imovinsko stanje, obrazovanje roditelja igra ulogu u društvenoj i kulturnoj participaciji mladih što se prikazuje u istom istraživanju, gdje u visokom klasteru veći udio roditelja ima neki oblik višeg ili visokog obrazovanja. Naravno veće obrazovanje oba roditelja dovodi i do drugačijih kulturnih vrijednosti unutar same obitelji te će tako roditelji koji imaju viši status obrazovanja više poticati svoju djecu na čitanje knjiga, odlaske u muzeje i slično. Više obrazovanje roditelja omogućuje im bolje shvaćanje i razumijevanje važnosti kulturne i društvene participacije te kako to utječe na razvoj njihove djece. Dok recimo proučavamo istraživanje koje je bilo provedeno 2022. godine (Mustapić, Milas, Dergić), rezultati su pokazali kako socijalni status, kulturni kapital i roditeljska kulturna participacija ne utječe toliko na oblikovanje kulturne i društvene mobilnosti kod mladih.

U ovom radu ispitanici su učestalost posjećivanja kulturnih sadržaja ocjenjivali na skali od 7 stupnjeva, pri čemu su ponuđeni odgovori bili: 1. „Nikada“, 2. „Jednom godišnje“, 3. „2-3 puta godišnje“, 4. „Otprilike jednom mjesečno“, 5. „Otprilike jednom tjedno“, 6. „Nekoliko puta tjedno“ i 7. „Svaki dan“. Ova skala primijenjena je za procjenu učestalosti posjećivanja 16 različitih kulturnih sadržaja. Međutim, u svrhu ovog istraživanja i radi bolje preglednosti, skala je putem programa *Statistica* rekodirana u tri kategorije: 1. „Rijetko“ (obuhvaća stupnjeve 1-3), 2. „Otprilike jednom mjesečno“ (stupnjevi 3 i 4) te 3. „Često“ (stupnjevi 5-7).“

6.4. Posjećivanje mjesta i sadržaja

Putem provedene ankete, studenti iz Zagreba i Zadra su na ljestvici od 7 stupnjeva (1. „Nikada“, 2. „Jednom godišnje“, 3. „2-3 puta godišnje“, 4. „Otprilike jednom mjesečno“, 5. „Otprilike jednom tjedno“, 6. „Nekoliko puta tjedno“, 7. „Svaki dan“) posjećenosti mjesta i sadržaja odgovorili koliko često izdvajaju vrijeme za određene aktivnosti. Analiza učestalosti posjećivanja različitih društvenih i kulturnih sadržaja pokazuje jasne razlike u preferencijama studenata između Zagreba i Zadra.

Na temelju prikupljenih podataka (Tablica 8), društvene i kulturne aktivnosti studenata u Zagrebu pokazuje različite obrasce participacije. Kafići su najposjećenije mjesto, s 55,9%

studenta koji ih posjećuju jednom tjedno i dodatnih 14,6% nekoliko puta tjedno, dok je boravak u prirodi također učestala aktivnost – 33,9% studenata odlazi u prirodu jednom tjedno, a 18,3% svakodnevno. Na sličan način, parkove redovito posjećuje 28,4% studenata tjedno, a 14,7% svakodnevno. Među najčešće posjećivanim ustanovama su knjižnice, gdje 23,8% studenata koriste nekoliko puta tjedno i 22% jednom tjedno. Također su odlasci u kina česti, gdje studenti kino posjećuju 2-3 puta godišnje (42,2%) ili mjesečno (35,8%).

Kada promatramo sudjelovanje u kulturnim aktivnostima poput izložbi i muzeja je rjeđe, gdje 39,4% studenata posjećuje ovakva događanja nekoliko puta godišnje, a kazalište se najčešće posjećuje jednom godišnje (36,7%). Koncerti su umjereno popularni, s 50,4% studenata koji idu nekoliko puta godišnje. Suprotno tome, vjerski obredi i sudjelovanje u volonterskim organizacijama nisu uobičajeni; 54,1% studenata nikada ne posjećuju crkvu, a 55,7% ne sudjeluje u volonterskim aktivnostima. Također, sportski događaji nisu privlačni za većinu, s 48,6% koji nikada ne odlaze na takva događanja. Ovi rezultati ukazuju na to da su društvene aktivnosti koje uključuju svakodnevne interakcije poput posjeta kafićima i prirodi češće, dok kulturne i vjerske aktivnosti imaju manji opseg participacije, ovisno o specifičnim interesima studenata.

Tablica 8. Učestalost posjećivanja mjesta i sadržaja studenata iz Zagreba

	Nikada	Jednom godišnje	2-3 puta godišnje	Otprilike jednom mjesečno	Otprilike jednom tjedno	Nekoliko puta tjedno	Svaki dan
Kino	2,7%	11,9%	42,2%	35,8%	5,5%	0,9%	0%
Kafići	0,9%	2,7%	7,3%	18,3%	55,9%	14,6%	0%
Shopping centri	3,6%	28,4%	55,9%	9,1%	2,7%	0%	0%
Klubovi	3,2%	6,5%	22,0%	38,2%	19,2%	3,5%	0%
Koncerti	11,0%	22,0%	50,4%	13,7%	1,8%	0,9%	0%
Lokali brze prehrane	4,6%	5,5%	28,4%	46,8%	13,7%	0,9%	0%
Izložbe, muzeji	10,0%	34,8%	39,4%	15,6%	0%	0%	0%
Sportske utakmice/događaji	48,6%	22,9%	19,2%	5,5%	1,8%	1,8%	0%

Crkva (misa, vjerski obredi)	54,1%	11,9%	12,8%	7,3%	11,9%	0,9%	0%
Pub kvizovi	35,5%	7,2%	22,9%	21,2%	2,7%	2,7%	0%
Kazalište	21,1%	36,7%	22,9%	13,7%	2,7%	2,7%	0%
Javna predavanja i tribine	40,3%	19,2%	28,4%	11,0%	0%	0,9%	0%
Knjižnice	9,2%	1,8%	7,3%	25,7%	22,0%	23,8%	10,1%
Priroda	1,8%	0,9%	8,2%	16,5%	33,9%	20,2%	18,3%
Parkovi	4,6%	0%	5,5%	25,7%	28,4%	20,2%	14,7%
Volonterske organizacije, udruge	55,7%	16,5%	11,0%	5,5%	8,2%	2,7%	0%

U sljedećoj tablici (Tablica 9) prikazani su rezultati učestalosti posjećivanja mjesta i sadržaja studenata iz Zadra. Prema prikupljenim podacima, najčešće posjećivana mjesta su kafići i priroda. Kafići su posebno popularni, s 50% studenata koji ih posjećuju nekoliko puta tjedno, dok ih 34,25% posjećuje svakodnevno. Slično, prirodu posjećuje 30% studenata nekoliko puta tjedno, a 21,7% svakodnevno, što pokazuje visoku razinu interesa za društvene aktivnosti na otvorenom. Shopping centri su također često posjećivani, pri čemu ih 49,2% studenata posjećuje jednom mjesečno, a 19,2% jednom tjedno.

Studenti iz Zadra, iako manje učestalo, no ipak značajno odlaze u kino, gdje ih većina posjećuje 2-3 puta godišnje (41,7%) ili mjesečno (39,2%). Klubovi također bilježe visoku razinu participacije, s 40,8% studenata koji ih posjećuju mjesečno i 20% tjedno. Zanimljivo je primijetiti da koncerti imaju sličan obrazac, pri čemu 41,7% studenata prisustvuje nekoliko puta godišnje, dok su tjedni odlasci rijetkost.

Kulturna participacija, poput posjeta izložbama i muzejima, pokazuje umjereni interes, pri čemu 34,1% studenata posjećuje ovakve događaje nekoliko puta godišnje, a kazalište jednom godišnje posjećuje 27,5% studenata. Religijske aktivnosti su podjednako podijeljene, gdje 46,7% studenata nikada ne pohađa vjerske obrede, dok 18,3% sudjeluje jednom tjedno.

S druge strane, volonterske organizacije i udruge privlače najmanje interesa među studentima – čak 59,2% nikada ne sudjeluje u takvim aktivnostima. Pub kvizovi i sportske utakmice također nisu izrazito popularni, s većinom studenata koji ih posjećuju rijetko ili

nikada. Na temelju ovih rezultata ukazuju se preferencije studenata iz Zadra prema socijalnim i rekreativnim aktivnostima, dok su kulturne, sportske i vjerske aktivnosti manje zastupljene.

Tablica 9. Učestalost posjećivanja mjesta i sadržaja studenata iz Zadra

	Nikada	Jednom godišnje	2-3 puta godišnje	Otprilike jednom mjesečno	Otprilike jednom tjedno	Nekoliko puta tjedno	Svaki dan
Kino	4,2%	11,7%	41,7%	39,2%	2,5%	0%	0,8%
Kafići	0,8%	0%	0,8%	3,3%	11,7%	50%	34,2%
Shopping centri	0,8%	2,5%	27,5%	49,2%	19,2%	0,8%	0%
Klubovi	5,8%	5,8%	20%	40,8%	20%	5,8%	0,8%
Koncerti	13,3%	23,3%	41,7%	18,3%	0%	3,3%	0%
Lokali brze prehrane	11,7%	2,5%	25%	35%	22,5%	2,5%	0,8%
Izložbe, muzeji	21,7%	23,3%	34,1%	17,5%	2,5%	0%	0%
Sportske utakmice/događaji	39,2%	25%	19,2%	5,8%	6,7%	2,5%	1,7%
Crkva (misa, vjerski obredi)	46,7%	4,2%	16,7%	12,5%	18,3%	0,8%	0,8%
Pub kvizovi	38,3%	6,7%	22,5%	23,3%	9,2%	0%	0%
Kazalište	33,3%	27,5%	22,5%	12,5%	1,7%	2,5%	0%
Javna predavanja i tribine	44,2%	16,7%	24,2%	13,3%	1,7%	0%	0%
Knjižnice	10,8%	3,3%	15,8%	30%	20%	0,9%	0%
Priroda	0%	0,8%	3,3%	17,5%	26,7%	30%	21,7%
Parkovi	2,5%	2,5%	8,3%	14,2%	31,7%	27,5%	13,3%

Volonterske organizacije, udruge	59,2%	14,2%	15,8%	5%	2,5%	1,7%	1,7%
--	-------	-------	-------	----	------	------	------

Kada promatramo razlike u rezultatima između studenata iz Zadra i Zagreba, dobivamo uvid u razlike u kulturnoj i društvenoj participaciji. Ova analiza ukazuje na to da studenti iz oba grada preferiraju društvene i rekreativne aktivnosti, dok kulturne i sportske aktivnosti bilježe manji interes, s time da zagrebački studenti pokazuju nešto veću uključenost u kulturna zbivanja.

6.5. Testiranje hipoteza

H1: Postoji statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u Zagrebu s obzirom na mjesto studiranja.

U svrhu analize razlika u posjećivanju različitih sadržaja među studentima iz Zadra i Zagreba, korišten je t-test za nezavisne uzorke. Ovaj test omogućava usporedbu prosječne učestalosti posjećivanja određenih mjesta između dviju skupina studenata, kako bi se utvrdilo postoje li statistički značajne razlike s obzirom na mjesto studiranja.

Rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika u učestalosti posjećivanja sportskih utakmica između studenata iz Zadra ($M = 1,33$) i Zagreba ($M = 1,15$), $p = 0,00$. Zadarski studenti su češće posjećivali sportske događaje od zagrebačkih. Slična razlika primjećena je i u posjećivanju pub kvizova, gdje su zadarski studenti ($M = 1,93$) pokazali veću sklonost prema ovoj aktivnosti u usporedbi s njihovim zagrebačkim kolegama ($M = 1,55$), $p = 0,00$.

Ova analiza ukazuje na to da zadarski studenti pokazuju veću učestalost sudjelovanja u društvenim aktivnostima kao što su sportski događaji, pub kvizovi i klubovi u usporedbi sa studentima iz Zagreba. Međutim, ne postoji dokazana razlika u posjećivanju kulturnih sadržaja, jer su razlike zabilježene samo u društvenim događanjima. Dakle, hipoteza o razlikama u kulturnoj potrošnji nije potvrđena, ali postoje razlike u posjećivanju društvenih događaja. Na temelju ove analize, hipoteza H1- da postoji statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u Zagrebu djelomično je potvrđena.

Dok kulturna potrošnja nema razlike između Zadra i Zagreba, društvene aktivnosti su popularnije među zadarskim studentima, vjerojatno zbog manje raznolikosti u kulturnim sadržajima u manjem gradu. Iako Zagreb nudi više mogućnosti za kulturnu potrošnju, rezultati pokazuju da zagrebački i zadarski studenti nemaju značajno različite navike kada je u pitanju posjećivanje kulturnih sadržaja. Možemo zaključiti da studenti u oba grada imaju slične interese i kulturne navike, bez obzira na različite uvjete u kojima žive. Također možemo procijeniti da dostupnost sama po sebi možda nije glavni faktor koji potiče kulturnu participaciju, već interesi i preferencije studenata mogu biti jednako važni u oblikovanju njihovih kulturnih navika.

Tablica 10. Rezultati t-testa - Posjećivanje mjesta i sadržaja s obzirom na mjesto studiranja

	<i>Zadar</i>		<i>Zagreb</i>		<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	<i>M-1</i>	<i>Sd-1</i>	<i>M-2</i>	<i>Sd-2</i>			
Sportske utakmice/događaji	1,33	0,79	1,15	0,53	1,98	218	0,000
Pub quizovi	1,42	0,66	1,19	0,52	2,75	218	0,006
Klubovi	1,93	0,75	1,55	0,63	4,02	217	0,000

Rezultati ukazuju kako je kulturna i društvena participacija studenata u značajnoj mjeri oblikovana kontekstualnim faktorima, kao što su veličina grada u kojem studiraju i dostupnost kulturnih i društvenih sadržaja. T-test pokazuje da studenti iz Zadra, manjeg grada s ograničenom kulturnom ponudom, češće sudjeluju u specifičnim aktivnostima poput sportskih događaja i pub kvizova, što može sugerirati da manji gradovi, zbog manje raznolikosti sadržaja, potiču veće sudjelovanje u dostupnim društvenim aktivnostima.

H2: Postoji statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata s obzirom na spol.

U ovoj analizi korišten je t-test za nezavisne uzorke kako bi se usporedilo posjećivanje različitih mjesta i aktivnosti između studentica. T-test je korišten za ispitivanje razlika u prosječnim vrijednostima između dvije skupine, gdje su studentice i studenti uspoređeni na temelju njihovih navika posjećivanja specifičnih mjesta poput kina, kafića, knjižnica, klubova, i drugih kulturnih ili društvenih sadržaja. Postoje značajne razlike u nekoliko kategorija, kao što su posjećivanje sportskih događanja, pub kvizova i knjižnica, što potvrđuje različite interese između muškaraca i žena. Međutim, u većini kategorija ne postoje značajne razlike, pa je time hipoteza djelomično podržana.

Najznačajniji rezultati odnose se na nekoliko varijabli (Tablica 10). Statistički najznačajnija razlika utvrđena je kod posjećivanja sportskih događanja. Studenti ($M= 2,81$) su znatno češće posjećivali sportske utakmice i događanja u usporedbi sa studenticama ($M= 1,85$), $p<0,001$. Ova razlika je vrlo značajna, što upućuje na rodnu razliku u interesima prema sportskim aktivnostima.

Dalje, u kategoriji pub kvizova, studenti ($M = 2,67$) su također pokazali veći interes nego studentice ($M= 2,07$), $p<0,001$. Ovaj rezultat ukazuje na to da studenti imaju veću tendenciju sudjelovanja u kvizovima i sličnim natjecateljskim događanjima.

S druge strane, studentice su češće posjećivale knjižnice ($M= 4,62$) u usporedbi sa studentima ($M= 3,62$), $p<0,001$. Ovi rezultati potvrđuju nalaze ranijih istraživanja, poput onih od Falk i Katz-Gerro (2015), koji su također utvrdili da žene češće posjećuju kulturne institucije poput knjižnica i muzeja.

Tablica 11. t-test razlike između posjećivanja kulturni sadržaja ovisno o spolu

	M - Ž	M - M	t	df	p	Sd - Ž	Sd - M
Sportske utakmice i događaji	1,85	2,81	-5,35	236	0,000	0,99	1,76
Pub kvizovi	2,07	2,67	-3,21	236	0,001	1,27	1,48
Knjižnice	4,62	3,62	4,60	236	0,000	0,43	1,82

H3: Ne postoji statistički značajna povezanost u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata s obzirom na imovinsko stanje.

Rezultati provedene ANOVA analize pokazuju da nema statistički značajne razlike između imovinskog statusa studenata i učestalosti posjećivanja kulturnih i društvenih sadržaja. Uspoređivani su rezultati za različite aktivnosti, uključujući koncerte, sportske utakmice, muzeje, kazalište i pub kvizove, a nijedna od aktivnosti nije pokazala p-vrijednost manju od 0,05. To znači da ne postoji statistički značajna razlika u posjećivanju tih mjesta među studentima različitih imovinskih statusa.

Ovi rezultati podržavaju hipotezu da imovinski status studenata ne igra ključnu ulogu u kulturnoj i društvenoj participaciji. Nalazi se podudaraju s istraživanjem koje su proveli Tonković, Krolo i Marčelić (2014), gdje je također utvrđeno da imovinski status nije presudan faktor za kulturne preferencije. Umjesto toga, kulturna participacija ovisi o drugim čimbenicima kao što su obrazovanje, osobni interesi i dostupnost kulturnih sadržaja u lokalnoj zajednici. Ova studija dodatno potvrđuje da financijske mogućnosti ne moraju biti glavni pokretač za sudjelovanje u kulturnim aktivnostima, već da su obrazovni i društveni čimbenici vjerojatno važniji.

Tablica 12. Povezanost samoprocjene imovinskog stanja i posjećivanje mjesta i sadržaja

	SS	df	MS	F	p
Koncerti	0,404	2	0,202	0,673	0,511
Lokali brze prehrane	0,838	2	0,419	0,681	0,507
Muzeji	0,413	2	0,206	1,146	0,319
Sportske utakmice	0,263	2	0,131	0,273	0,760
Crkva	1,606	2	0,803	1,195	0,304
Pub quizovi	1,956	2	0,978	2,709	0,068
Kazalište	0,476	2	0,238	0,667	0,514
Javna predavanja, tribine	0,432	2	0,216	1,244	0,290
Knjižnice	0,694	2	0,347	0,273	0,760
Kino	0,509	2	0,254	0,708	0,493
Kafići	0,012	2	0,006	0,342	0,710
Shopping	0,725	2	0,362	0,806	0,447
Klubovi	0,276	2	0,138	0,259	0,772
Parkovi	0,464	2	0,266	0,461	0,631
Volonterske organizacije	0,532	2	0,266	0,776	0,461

Dakle, može se zaključiti da imovinski status ne uzrokuje značajne razlike u kulturnom ponašanju studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u Zagrebu, što upućuje na to da su društveni i kulturni sadržaji jednako dostupni i privlačni bez obzira na financijsko stanje.

H4: Ne postoji statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji studenata s obzirom na obrazovanje roditelja.

Analiza rezultata istraživanja o potrošačkim navikama između ispitanika sa sekundarnim i tercijarnim obrazovanjem očeva pokazala je zanimljive obrasce. Statistički značajne razlike primijećene su u području izložbi i muzeja, gdje su ispitanici sa sekundarnim obrazovanjem (2,48) izvijestili o manjem sudjelovanju u usporedbi s onima čiji su očevi imali tercijarno obrazovanje (2,77), $p=0,04$. Ovaj nalaz sugerira da su studenti čiji očevi imaju više obrazovanje skloniji posjećivanju kulturnih sadržaja. Također, u kontekstu volonterskih organizacija, ispitanici sa sekundarnim obrazovanjem oca (1,81) iskazali su niže sudjelovanje od onih s tercijarnim obrazovanjem (2,31), $p=0,00$ (Tablica 12), te na temelju tih rezultata možemo povezati obrazovanje oca i sudjelovanje u aktivnostima koje promoviraju društveni angažman i građansku odgovornost.

Ovi rezultati ukazuju na to da obrazovanje očeva može utjecati na kulturne preferencije i sudjelovanje u određenim aktivnostima, kao što su izložbe i volonterske aktivnosti, dok u drugim područjima kao što su popularna kultura i svakodnevne zabave, razlike nisu toliko izražene.

Tablica 13. Posjećivanje mjesta i sadržaja s obzirom na obrazovanje oca

	Sekundarno obrazovanje	Tercijarno obrazovanje	t	p
Izložbe, muzeji	2,48	2,77	-2,06	0,04
Volonterske organizacije, udruge	1,81	2,31	-2,62	0,00

U ovoj analizi korišten je t-test kako bi se utvrdile statističke razlike u sudjelovanju studenata u različitim kulturnim i društvenim aktivnostima. Rezultati su pokazali značajne razlike (Tablica 13) u sudjelovanju u izložbama i muzejima, gdje su ispitanici sa sekundarnim obrazovanjem majke (2,43) iskazali slabije sudjelovanje od onih s tercijarnim obrazovanjem majke (2,80) i $p=0,00$, što ukazuje na statističku značajnost. Sličan obrazac pronađen je i u posjećivanju kazališta, gdje su ispitanici sa sekundarnim obrazovanjem majke (2,25) u usporedbi za one s tercijarnim obrazovanjem, $p=0,02$, manje posjećivali kazalište.

Tablica 14. Posjećivanje mjesta i sadržaja s obzirom na obrazovanje majke

	Sekundarno obrazovanje	Tercijarno obrazovanje	t	p
Izložbe, muzeji	2,43	2,80	-2,77	0,00
Kazalište	2,25	2,60	-2,21	0,02

Ovi rezultati sugeriraju da obrazovanje majke može imati značajan utjecaj na sudjelovanje u kulturnim aktivnostima, posebno u kontekstu izložbi i muzeja te kazališta. Ove aktivnosti su povezane s višim razinama kulturnog kapitala, što može ukazivati na to da obrazovanje utječe na kulturne preferencije i sudjelovanje u zajednici. Dok prema istraživanju koje su proveli Mustapić, Milas, Dergić (2022) pronalaze kako socijalni status roditelja i postojeći kulturni kapital ima ograničenu ulogu u stvaranju kulturne participacije djece i mladih.

Ovi rezultati pokazuju djelomično odbijanje hipoteze, jer su značajne razlike pronađene u određenim kulturnim aktivnostima s obzirom na obrazovanje roditelja, i to aktivnosti koje zahtijevaju viši stupanj kulturnog kapitala (izložbe, muzeji, kazalište).

7. Rasprava

Cilj ovog rada bio je ispitati postoji li razlika u studentima Sveučilišta u Zadru i studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu u posjećivanju mjesta i sadržaja, te da li postoji razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji studenata. Uzimajući u obzir mjesto studiranja, spol, imovinski status te igra li ulogu u svemu tome obrazovanje roditelja u kulturnoj i društvenoj participaciji mladih.

Nakon provedene analize podataka i testiranje hipoteza djelomično smo potvrdili da postoji statistički značajna razlika u kulturnoj i društvenoj participaciji između studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u Zagrebu s obzirom na mjesto studiranja. Rezultati istraživanja pokazuju da, iako postoji statistički značajna razlika u sudjelovanju u društvenim događajima poput sportskih utakmica i pub kvizova između studenata iz Zadra i Zagreba, nema značajne razlike u posjećivanju kulturnih sadržaja poput muzeja ili kazališta. Ovi nalazi

djelomično podržavaju hipotezu da mjesto studiranja utječe na posjećivanje različitih aktivnosti, pa tako i na kulturnu i društvenu participaciju studenata. Prema istraživanju koje su proveli Tonković, Krolo, Marčelić (2016) pokazalo se da imovinski status i kulturni kapital nisu presudni faktori u kulturnoj potrošnji, već interes, dostupnost i obrazovanje. To se vidi i u ovim rezultatima, gdje zadržarski studenti, unatoč manjoj dostupnosti kulturnih sadržaja, nemaju značajno nižu kulturnu participaciju. Na temelju ovih podataka, hipoteza je djelomično prihvaćena: iako mjesto studiranja utječe na posjećivanje društvenih događanja, ne postoji značajna razlika u kulturnoj participaciji između zadržarskih i zagrebačkih studenata, što sugerira da faktori poput interesa i obrazovanja igraju važniju ulogu od same dostupnosti sadržaja.

Nadalje, uzeli smo u obzir spol ispitanika koji se pokazao kao relevantan faktor u određivanju kulturne i društvene participacije. Na temelju t-testa, studenti su značajno češće posjećivali sportske utakmice i događanja, dok su studentice češće posjećivale knjižnice. Istraživanja koja su prikazala ova ponašanja, u skladu su sa rezultatima u ovome radu. Obrazac ponašanja prikazuje da žene imaju tendenciju češćeg posjećivanja kulturnih sadržaja poput muzeja i knjižnica (Falk i Katz-Gero, 2015). No, s obzirom da su rezultati pokazali statistički značajne razlike u samo tri kategorije, nemamo dovoljno podataka da u potpunosti potvrdimo hipotezu, stoga je hipoteza djelomično potvrđena.

Sljedeći fokus ovog istraživanja bio je na imovinskom stanju obitelji. Drugim riječima igra li samoprocjena imovinskog statusa ulogu u društvenoj i kulturnoj participaciji studenata. Putem ANOVA analize pokazalo se da ne postoji značajna razlika između imovinskog statusa i kulturne i društvene participacije. Na temelju istraživanja koje su proveli Tonković, Krolo i Marčelić (2014) također su potvrdili ovu hipotezu, gdje su došli do zaključka kako kulturna potrošnja nije nužno vezana za imovinski status, dok je više povezana za obrazovanje, osobne interese, te dostupnost kulturnih sadržaja u lokalnoj zajednici. Gledajući rezultate, vidimo da niti jedna kulturna aktivnost koja je bila spomenuta nije pokazala statistički značajnu povezanost sa imovinskim statusom. Na temelju tih rezultata, možemo reći kako financijska sredstva nisu ključna u društvenoj i kulturnoj participaciji. Naravno, pretpostavka da financijska sredstva utječu na određeni stil konzumacije kao npr. da su neke karte za koncert skupe ili recimo u kazalištu, u ovom istraživanju to se nije potvrdilo, tako da hipotezu da imovinski status nije presudan za kulturnu i društvenu participaciju možemo potvrditi.

Posljednja hipoteza odnosila se na obrazovanje roditelja, te postoje li razlike između studenata Sveučilišta u Zadru i studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu u frekventnosti kulturne i društvene participacije. Ovdje je korišten t-test kojim se pokazalo da obrazovanje

roditelja, a posebice majke, može imati značajan utjecaj na kulturne preferencije i sudjelovanje u aktivnostima koje zahtijevaju viši kulturni kapital.

Tonković, Krolo, Marcelić (2016) pokazali su da institucionalizirani kulturni kapital, odnosno obrazovanje roditelja, ne igra uvijek ključnu ulogu u kulturnoj potrošnji mladih. U ovom istraživanju, međutim, obrazovanje roditelja, posebice majke, pokazalo se značajnim u kulturnim aktivnostima poput muzeja i kazališta, što implicira da obrazovanje može igrati ulogu u oblikovanju kulturnih preferencija kada su u pitanju aktivnosti koje zahtijevaju viši stupanj kulturne participacije, te rezultati sugeriraju da u određenim kulturnim aktivnostima obrazovanje roditelja ipak može biti značajan prediktor.

8. Zaključak

Rezultati ovog istraživanja pružaju uvid u društvenu i kulturnu participaciju studenata Sveučilišta u Zadru i Filozofskog fakulteta u Zagrebu, te ukazuju na složenu dinamiku utjecaja kontekstualnih i sociodemografskih čimbenika poput spola, imovinskog stanja i obrazovanje roditelja. Iako se pretpostavljalo da bi urbanizirani kontekst Zagreba mogao povećati kulturnu participaciju, rezultati pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u kulturnoj potrošnji između studenata dvaju gradova, što sugerira da dostupnost kulturnih sadržaja ne mora nužno održavati kulturne navike mladih. S druge strane, društvene aktivnosti, poput sportskih događanja i pub kvizova, pokazale su se popularnijim kod zadarskih studenata, što može biti rezultat manjka raznolikosti kulturne ponude u manjem gradu.

Rezultati ukazuju na postojanje rodnih razlika u preferencijama za društvene i kulturne aktivnosti. Muškarci su više skloni natjecateljskim i rekreativnim aktivnostima, dok žene više gravitiraju kulturnim i obrazovnim institucijama. No, na temelju dobivenih rezultata i razlika između studenata i studentica, u ovom radu nismo u mogućnosti u potpunosti potvrditi hipotezu. Dok se imovinsko stanje nije pokazalo kao statistički značajan faktor u društvenoj i kulturnoj participaciji, potvrđujući istraživanjem koje su proveli Tonković, Krolo, Marcelić (2014) da kulturne preferencije mladih nisu nužno određene financijskim resursima, već interesima i obrazovanjem. Dok obrazovanje roditelja utječe na sudjelovanje u kulturnoj participaciji, no nalazi nisu pokazali da ujedno utječe i na društvenu participaciju.

Kao što je prikazano u istraživanju, postmoderno društvo donosi promjene u percepciji dokolice i kulturne participacije. Razlika između elitne i masovne kulture postaje sve zamagljenija, a slobodno vrijeme postaje sve više individualizirano i raznoliko. U tom kontekstu, kulturne preferencije mladih nisu strogo definirane društvenim klasama, već su sve više oblikovane osobnim interesima i dostupnošću različitih kulturnih sadržaja. Upravo ta fragmentacija i individualizacija slobodnog vremena ukazuje na kretanje prema društvu koje se sve više udaljava od tradicionalnih statusnih podjela i kreće prema postmodernoj potrošačkoj kulturi u kojoj kulturni kapital postaje suvišan kao marker društvenog statusa.

Ova analiza pokazuje kako kulturna participacija među mladima, posebno među studentima, odražava šire društvene promjene, a raznolikost kulturnih obrazaca ukazuje na potrebu za daljnjim istraživanjima u kontekstu suvremenih kulturnih praksi i preferencija.

9. Prilozi

Anketni upitnik

Poštovani/e, ovim upitnikom želimo prikupiti podatke o slobodnom vremenu i kulturnim preferencijama studenata/ica za vrijeme COVID-19 protuepidemijskih mjera. Istraživanje se provodi u svrhu izrade završnih radova na Odjelu za sociologiju Sveučilišta u Zadru. Za ispunjavanje ankete u prosjeku treba 15 minuta pa Vas molimo za strpljenje. Upitnik je anoniman, a ispunjavanje dobrovoljno. Zahvaljujemo na suradnji!

1. Spol

1. Muški
2. Ženski

2. Koliko imate godina (molimo upisati brojku)?

3. Koji je Vaš sadašnji status?

1. Student/ica preddiplomskog studija
2. Student/ica diplomskog ili integriranog studija

4. Studij koji studirate je:

1. Jednopedmetni
2. Dvopedmetni

5. Koju godinu studija pohađate?

1. Prva godina preddiplomskog studija
2. Druga godina preddiplomskog studija
3. Treća godina preddiplomskog studija
4. Prva godina diplomskog studija (ili 4. godina integriranog studija)
5. Druga godina diplomskog studija (ili 5. godina integriranog studija)

6. Mjesto studiranja:

1. Zadar
2. Zagreb
3. Neki drugi grad, molimo navedite koji

7. Molim navedite Vaš studijski program (studijske grupe):

8. Molimo procijenite s koliko SLOBODNOG VREMENA U DANU raspoložete? Procjena se odnosi na razdoblje otkako su stupile na snagu COVID-19 protuepidemijske mjere.

1. Nemam slobodnog vremena
2. Do 2 sata
3. 2 do 4 sata
4. 4 do 6 sati
5. Više od 6 sati

9. Molimo procijenite imate li manje ili više slobodnog vremena, u odnosu na razdoblje prije proglašenja COVID-10 mjera:

1. Imam manje slobodnog vremena nego prije
2. Imam istu količinu slobodnog vremena kao i prije
3. Imam više slobodnog vremena nego prije

10. Koliko često se u SLOBODNO VRIJEME bavite sljedećim aktivnostima, i to otkako su proglašene COVID-19 protuepidemijske mjere?

	Svaki dan	Više puta tjedno	Otprilike jednom tjedno	Dva do tri puta mjesečno	Jednom mjesečno ili rjeđe	nikada
Čitam knjige	1	2	3	4	5	6
Idem u šetnje	1	2	3	4	5	6
Bavim se nekim hobijem	1	2	3	4	5	6
Gledam filmove i serije na televiziji	1	2	3	4	5	6
Gledam filmove i serije na drugim streaming servisima (Netflix, HBO GO)	1	2	3	4	5	6
Gledam filmove online, na stranicama koje su to omogućile za vrijeme pandemije (npr. MUBI platforma)	1	2	3	4	5	6
Provodim vrijeme na društvenim mrežama (Instagram, Facebook...)	1	2	3	4	5	6
Igram računalne i/ili video igre	1	2	3	4	5	6
Slušam glazbu, gledam spotove	1	2	3	4	5	6
Gledam uživo virtualne koncerte organizirane za vrijeme pandemije	1	2	3	4	5	6
bavim se nečim kreativnim (npr. crtam, pišem, slikam)	1	2	3	4	5	6
Posjećujem internetske stranice muzeja (virtualni muzeji i izložbe)	1	2	3	4	5	6
Gledam kazališne i/ili plesne predstave online	1	2	3	4	5	6

Odmaram se, izležavam se	1	2	3	4	5	6
Družim se s obitelji	1	2	3	4	5	6
Sudjelujem u virtualnim književnim, filmskim i sl. klubovima ili grupama	1	2	3	4	5	6

11. Jeste li se prije donošenja COVID-19 protuepidemijskih mjera bavili nekim od dolje navedenih sportova i sportskih oblika rekreacije, i ako da, koliko često?

	Nikada	Rijetko (jednom mjesečno ili rjeđe)	Ponekad (nekoliko puta mjesečno)	Često (jednom tjedno)	Vrlo često (nekoliko puta tjedno ili svaki dan)
Trčanje, jogging	1	2	3	4	5
Teretana	1	2	3	4	5
Grupni treninzi (crossfit, kružni treninzi, insanity)	1	2	3	4	5
Plesni treninzi	1	2	3	4	5
Kontaktni i borilački sportovi	1	2	3	4	5
Plivanje	1	2	3	4	5
Mali nogomet	1	2	3	4	5
Košarka, basket	1	2	3	4	5
Atletika	1	2	3	4	5
Tenis	1	2	3	4	5
Sportsko penjanje	1	2	3	4	5
Odbojka	1	2	3	4	5

12. Bavite li se nekim drugim sportom? Ako da, molimo vas navedite kojim

13. Jeste li član nekog sportskog društva ili udruženja?

1. Da
2. Ne

14. S kim se najčešće bavite sportom/rekreacijom?

1. Sam/sama
2. S jednim prijateljem/icom
3. S grupom prijatelja/ica
4. U grupi s drugim članovima sportskog društva

15. Koliko često ste u svoje slobodno vrijeme POSJEĆIVALI SLJEDEĆA MJESTA I SADRŽAJE? (Napomena: ovo pitanje se odnosi na razdoblje PRIJE nego što su nastupile protuepidemijske mjere uslijed širenja virusa COVID-19).

	Nikada	Jednom godišnje	2 -3 puta godišnje	Otprilike jednom mesečno	Otprilike jednom tjednom	Nekoliko puta tjedno	Svaki dan
Kino	1	2	3	4	5	6	7
Kafići	1	2	3	4	5	6	7
Shopping centri	1	2	3	4	5	6	7
Klubovi	1	2	3	4	5	6	7
Koncerte	1	2	3	4	5	6	7
Lokali brze prehrane (McDonalds, palačinkarnica i sl.)	1	2	3	4	5	6	7
Izložbe, muzeji	1	2	3	4	5	6	7
Sportske utakmice/događaji	1	2	3	4	5	6	7
Crkva (misa, vjerski obredi)	1	2	3	4	5	6	7
Pub kvizovi	1	2	3	4	5	6	7
Kazalište	1	2	3	4	5	6	7
Javna predavanja i tribine	1	2	3	4	5	6	7
Knjižnice	1	2	3	4	5	6	7
Priroda	1	2	3	4	5	6	7
Parkovi	1	2	3	4	5	6	7
Volonterske organizacije, udruge	1	2	3	4	5	6	7

16. Molimo procijenite jeste li u jednogodišnjem razdoblju prije proglašenja COVID-19 mjera, AKTIVNO SUDJELOVALI u sljedećim aktivnostima i programima?

	Da	Ne
Dramsko-scenske, likovne i glazbene sekcije i grupe	1	2
Studentski mediji (npr. portali, časopisi)	1	2
Plesne, kazališne, glazbene, filmske radionice i edukacije	1	2
KUD-ovi, folklorna društva, klape	1	2
Molitvene grupe, vjerski susreti mladih, hodočašća	1	2
Ostale vjerske udruge i organizacije	1	2
Organizirane akcije čišćenja okoliša	1	2
Pomoć starijim građanima	1	2
Ostale volonterske i humanitarne akcije	1	2

17. U kojoj mjeri su Vas sljedeći čimbenici motivirali na sudjelovanje u prethodno navedenim aktivnostima (npr. volontiranje, kreativne radionice, članstvo u organizacijama)?

	Nimalo	Malo	Mnogo	Vrlo mnogo
Kako bih ostvario/la svoje potrebe i interese	1	2	3	4
Želja za druženjem i upoznavanjem novih ljudi	1	2	3	4
Potreba da se moj glas čuje	1	2	3	4
Potreba da radim nešto što je korisno	1	2	3	4
Osjećaj da u suradnji s drugima mogu stvari mijenjati na bolje	1	2	3	4
Stjecanje novih znanja i vještina na neformalan način	1	2	3	4
Mogućnost objavljivanja novih sadržaja na društvenim mrežama	1	2	3	4
To mi je predložio prijatelj/ica	1	2	3	4
To su mi predložili kolege sa studija	1	2	3	4
To mi je predložio/la brat/sestra	1	2	3	4
To mi je predložio/la netko drugi iz obitelji	1	2	3	4
To su mi predložili poznanici/e	1	2	3	4
Višak slobodnog vremena	1	2	3	4

10. Literatura

- Bourdieu, P. (2011). „Distinkcija: društvena kritika suđenja“, Zagreb: Antibarbarus
- Čolić, S. (2008). „Sociokulturni aspekti potrošnje, potrošačke kulture i društva“, *Društvena istraživanja*, vol.17, br. 6(98): 953–973. <https://hrcak.srce.hr/31006>
- Emmison, M. (2003). „Social Class and Cultural Mobility: Reconfiguring the Cultural Omnivore Thesis“, *Journal of Sociology*, 39(3): 211–230. SAGE Publishing. DOI: 10.1177/00048690030393001
- Falk, M., & Katz-Gerro, T. (2016). Cultural participation in Europe: Can we identify common determinants? „*Journal of Cultural Economics*, 40(2), 127-162, <http://www.jstor.org/stable/44280346>
- Habe, K., Dobrota, S. i Reić Ercegovac, I. (2017). „The Structure of Musical Preferences of Youth: Cross-Cultural Perspective“, *Muzikološki zbornik/Musicological Annual*, 54(1): 141–156. DOI: 10.4312/mz.54.1.141-156
- Ilišin, V. (2007). Slobodno vrijeme i interesi mladih u: Mladi: problem ili resurs / Ilišin, V., Radin, F. (ur.). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, str. 179-199
- Krolo, K., Marčelić, S. i Tonković, Ž. (2016). „Roditeljski kulturni kapital kao odrednica kulturnih preferencija mladih“, *Društvena istraživanja*, 25(3): 329–351. DOI: 10.5559/di.25.3.03
- Mustapić, M., Milas, G., i Dergić, V. (2022). 'Kulturna participacija, kulturna socijalizacija i prijenos kulture među hrvatskim adolescentima', *Sociologija i prostor*, 60(3 (225)), str. 441-463. <https://doi.org/10.5673/sip.60.3.1>
- Radošinska, J. (2017). „Omnivore vs Univore: A Reflection on the Current Knowledge on Cultural Taste and Cultural Consumption“, *European Journal of Media, Art & Photography*, str. 98–109.
- Tonković, Ž., Krolo, K. i Marčelić, S. (2014). „Kulturna potrošnja i glazbene preferencije mladih: razvoj tipologije na primjeru Zadra“, *Revija za sociologiju*, 44(3): 287–315. DOI: 10.5613/rzs.44.3.3
- Tonković, Ž., Marčelić S., Krolo, K. (2017). „Kulturna potrošnja, društvene nejednakosti i regionalne razlike: istraživanje Eurobarometra u Hrvatskoj 2013. godine“, *Sociologija i prostor*, 55 208 (2): 187-208.

Tonković, Željka, Krolo, Krešimir i Marčelić, Sven (2020). *Klasika, punk, cajke: kulturni kapital i vrijednosti mladih u gradovima na jadranskoj obali*. Zadar i Zagreb: Sveučilište u Zadru i Hrvatska sveučilišna naklada.

Webster, J. (2020). Taste in the platform age: music streaming services and new forms of class distinction, *Information, Communication & Society*, 23:13, 1909-1924, DOI: [10.1080/1369118X.2019.1622763](https://doi.org/10.1080/1369118X.2019.1622763)